

«Сейфуллин оқулары – 18(2): «XXI ғасыр ғылыми - трансформация дәуірі» халықаралық ғылыми - практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения - 18(2): «Наука XXI века - эпоха трансформации». - 2022.- Т.1, Ч.II.- Б. 263-266.

ІРІ ҚАРА МАЛ ҚАРАСАННЫҢ «СЫРЫМБЕТ» ШАРУА ҚОЖАЛЫҒЫНДАҒЫ АЛДЫН-АЛУ ШАРАЛАРЫ

*Әбубекова А.Ә., 2 курс магистранты
Байкадамова, Г.А. в.э.к., доцент*

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Астана қ.

Қарасан - қолайсыз жерлерде пайда болатын энзоотиялық жіті контагиозды ауру, негізінен сықырлаушы некроздар және олармен жапсарлас тері асты клетчаткасының серозды-геморрагиялық инфильтрациясы түрінде бұлшықеттердің ауыр ошақтық зақымдануымен сипатталады. Әдетте үш айдан төрт жасқа дейін ірі қара мал қарасанға сезімтал; буйволдар 1-2 жасында жиі ауырады; қой, ешкі және қашыр қарасанға шалдығу ықтималдығы аз. [1,2,3].

Аурудың қоздырғышы-*Clostridium chauvoei*, қатаң анаэробты, құрамында полиморфты споралары бар таяқшалар. Споралары топырақта ұзақ уақыт сақталады, бұл сезімтал жануарларды жұқтыру қаупін тудырады. Инфекция қоздырғышының көзі - қарасанмен ауыратын жануарлар, олардың өлекселерінде споралар пайда болады, содан кейін топырақ, жем, суға жұғады. Қарасан әдетте жайылымдарда, көбінесе ыстық, құрғақ кезде жазда пайда болады. Мұндай жағдайда жануарлар құрғақ шөп жеп, бір уақытта жер бөлшектерімен бірге қарасан қоздырғышының споралары алады. Қарасан сыртқы ортадағы (топырақ, су) патогеннің ұзақ сақталуына байланысты бір жерде тұрақталуымен сипатталады.[4,5,6].

Бұл жұқпалы ауру жіті және бүкіл әлемде күйіс қайыратын жануарлар арасында таралып, мал шаруашылығында айтарлықтай шығындарға алып келеді. Ауруларды вакцинациялау 1930 жылдан бері жүргізіліп келе жатқанына қарамастан, жыл сайын бүкіл әлемде жеке індеттер тіркеледі [7]

Егер дер кезінде ауруды анықтамаса және тиісті шаралар қолданылмаса, ол мал шаруашылығына елеулі зиян келтіреді. Қарасанға қарсы алдын алу және мәжбүрлі егулердің үлкен көлемі жыл сайын айтарлықтай қаражат талап етеді. Қолайсыз шаруашылықтарда қарасан жануарлардың өліміне және эпизоотияға қарсы іс-шараларды жүргізуге жұмсалатын шығындарға байланысты үлкен зиян келтіреді. [8,9].

Клостридиоздың алдын алуға әкелетін маңызды шаралардың бірі-нақты алдын-алу. Вакциналар жануарлардың өмірі мен денсаулығын сақтаудың сенімді құралы болып табылады, сонымен қатар ветеринарлық дәрігерлердің анаэробты токсикоинфекциялармен күресу шығындарын едәуір азайтуға мүмкіндік береді [10].

Алайда, эпизоотияға қарсы іс-шаралар мен жоспарлы профилактикалық егулерге қарамастан, қолайсыз жерлерде ауру маңызды проблема болып қала береді.

Зерттеушілердің көпшілігінің пікірінше, тұрақты эпизоотологиялық мониторингсіз жұқпалы аурулардың эпизоотиялық ошақтарын жоюдың оңтайлы ғылыми-негізгі жүйелерін әзірлеу іс жүзінде мүмкін емес. Жануарлардың инфекциялық аурулары кезіндегі Мониторинг белгілі бір аумақта осы аурудың эпизоотиялық процесін динамикалық және кешенді қадағалау жүйесі ретінде инфекциялық аурулармен күрес жөніндегі іс-шараларды ұтымды жоспарлау мен жүзеге асыруды дамытуға ықпал етеді [11].

Соңғы жылдары біздің елімізде клостридиоздар мәселесінің өзектілігі сиырлардың ет және сүт өнімділігін арттыруға бағытталған мал шаруашылығын қарқындырумен шартталуды [12].

Өзектілігі: Бүгінгі күнде ІҚМ қарасанын зерттеу өте өзекті тақырыптардың бірі, оған себеп бұл ауру жыл сайын қайталанып кездесіп отырады. Тек қана Қазақстан емес жалпы әлем бойынша кездесуімен байланысты негізгі мәселенің бірі болып саналады. Қазақстанда Орталық және Батыс облыстарда жыл сайын қарасан ауруы тіркеліп отыр. Жалпы мұндағы ауыл шаруашылығына гинекологиялық аурулардан кейінгі келетін шығын осы аурулардан болып отыр. Осыған байланысты бұл дертті зерттеу оның жұқпалылығы мен зияндылығын тереңірек зерттеп халыққа үгіт насихат жүргізу өте өзекті мәселе.

Мақсаты: ІҚМ қарасанының таралуын, шығу себепін анықтай отырып, жан-жақты критерий бойынша зерттеп соған сай алдын-алу мен күрес шараларын жүргізуге арналған әдістерді оңтайландыру.

Материал және тәсілдер: Жұмыс барысында «Сырымбет» Ш/Қ, Алматы обл, Талғар ауданы 47 мал басы және Армавирлік биофабрикада жасалған «ІҚМ мен қойдың қарасанына қарсы формол концентрленген гидрототықты вакцина», иммунофарм қолданылды (1-кесте).

1-кесте. Жұмыс барысы.

№	1-топ (вакцина 2мл, б/е)	2-топ (вакц.2мл+ иммунофар м. 5 мл, б/е)	3-топ (вакц.4мл+ иммунофар м.5мл, б/е)	4-топ (вакц.2мл+ иммунофар м.5мл, б/е, бірге)	5-топ бұзаулар 6-12 ай.(вакцина 2мл, б/е)
1	00331387	60237773	61278185	61278205	61278197
2	58188906	60636701	61278184	61278202	61285952
3	96760014	58188905	62056143	62056164	62056165
4	602377061	59685369	60006421	61278192	61278209
5	60237760	58187384	59185999	61286031	61278207
6	№ жоқ, мүйізді ақ сыр	60636697		61285954	61278201

7	60636700	60636704	6000634	61278194	62056162
8	62056139	60636692	59185991	61285945	
9	59685365	62056140		61278190	
10	60237768	60636695	60006408	61278206	

Қорытынды.Ірі қара малдарды 5 топқа бөліп, тәжірибе жүзінде әр топқа әртүрлі мөлшерде вакцина және иммунофарм қолдандық. Қанын алып, антидене титрін тексеру арқылы, қай әдіс тиімдірек екенін көрудеміз. Қорытындылай келе, зерттеу жұмысы әлі де эксперименттер мен зерттеулерден өтуде.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1.В. А. Кузьмина, Эпизоотология с микробиологией [Текст] : Учебник / Под ред. В. А. Кузьмина, А. В. Святковского. — 2-е изд., стер. - СПб.: Издательство «Лань», 2017. - 189-191 с.
- 2.Ziech RE, Gressler LT, Frey J, de Vargas AC. Blackleg in cattle: current understanding and future research needs. *Cienc Rural.* (2018) 48:e20170939. doi: 10.1590/0103-8478cr20170939
- 3.Groseth PK, Ersdal C, Bjelland AM, Stokstad M. Large outbreak of blackleg in housed cattle. *Vet Rec.* (2011) 169:339. doi: 10.1136/vr.d4628
4. Frey J, Falquet L. Patho-genetics of *Clostridium chauvoei*. *Res Microbiol.* (2015) 166:384–92. doi: 10.1016/j.resmic.2014.10.013.
- 5.Rychener L, Albon SI, Djordjevic SP, Chowdhury PR, Ziech RE, de Vargas AC, et al. *Clostridium chauvoei*, an evolutionary dead-end pathogen. *Front Microbiol.* (2017) 8:1054. doi: 10.3389/fmicb.2017.01054
6. Sathish S, Swaminathan K. Molecular characterization of the diversity of *Clostridium chauvoei* isolates collected from two bovine slaughterhouses: analysis of cross-contaminationю *Anaerobe.* (2008) 14:190–9. doi:10.1016/j.anaerobe.2008.01.004
- 7.Blackleg in cattle: current understanding and future research needs [Текст] / Ziech R., Gressler L., Frey E., Vargas A. // *Ciencia Rural.* – 2018. - №5. – С.2-4.
- 8.Капустин А.В. Разработка вакцины против эмфизематозного карбункула крупного рогатого скота // *Российский журнал сельскохозяйственных и социально-экономических наук*, выпуск 5(53), май 2016 г. стр. 97-102 doi <http://dx.doi.org/10.18551/rjoas.2016-05.13>
- 9.Ziech RE, Gressler LT, Frey J, de Vargas AC. Blackleg in cattle: current understanding and future research needs. *CiencRural.* (2018) 48:e20170939. doi: 10.1590/0103-8478cr 20170939
- 10.Гулюкин, М.И. Разработка эффективных методов диагностики и средств специфической профилактики против наиболее распространенных заболеваний сельскохозяйственных животных [Текст] / М.И. Гулюкин // *Труды*

Всероссийского НИИ экспериментальной ветеринарии им. Я.Р. Коваленко. — 2015. - Т. 78. - С. 10-37.

11.Джупина, С. И. Уроки эпизоотологических исследований [Текст] / С. И. Джупина. - Москва : Изд-во РУДН, 2004. - С.78-85.

12.Чужебаева Г.Д., Қостанай облысының шаруашылықтарындағы ірі қара малдарда клостридиоздардың болуына мониторинг жүргізу[Текст]/ Ковальчук А.М., Байсеев Г.А., Бекова Г.С. // Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті / көпсалалы ғылыми журналы. – 2016.- №3.- 64 б.